

Spolupráce

Se třemi produktivními členy společnosti se dělba práce začne skutečně vyplácet. Věci se ale trochu zkomplikují. Billy se soustředí na rybaření a snaží se udržet co nejdál od Annie. Annie hlavně sbírá kokosy z různých vzdálených částí ostrova. Vy se rozhodnete věnovat se především sbírání různých jedlých kořínků a shromažďování naplaveného dřeva. Vyváženou stravu si můžete dopřát díky vzájemnému obchodu. Pokud ovšem Velký Billy nemá rád kořínky, tak za co od něj dostanete rybu? Na to je jednoduchá odpověď: všichni jíte kokosy, takže můžete dát část kořínků Annie výměnou za kokosy a část kokosů pak zobchodovat s Velkým Billym za jeho rybu. Všichni si budete moci vybrat více věcí k snědku, a máte tak větší volnost jen díky prostému obchodování s druhými.

Ekonomové to nazývají nepřímou směnou. Člověk by si mohl myslet, že taková směna bude čím dál složitější, když do ní budou zapojeni tisíce nebo miliony jednotlivců produkujících různé věci. Bude to ale naopak stále jednodušší. Důvodem je, že jeden konkrétní druh statků, například kokosy, se při výměnách stane tak populární, že s ním začnou obchodovat úplně všichni. I ti, kteří jinak kokosy sami nejedí. Lidé je budou chtít, protože

budou vědět, že je pak mohou směniti za věci, které sami potřebují. Jakmile se něco stane společným prostředkem směny, můžeme to nazvat penězi.

Lidé v historii používali jako platidlo mušle, bobří kožešiny, cigarety, stříbro, zlato a řadu dalších věcí. Peníze jsou úžasný objev bez ohledu na jejich formu. Je to druh kapitálového statku, který usnadňuje obchodování úplně všem. Čím je obchod snadnější, tím lépe se mohou lidé specializovat na nějakou činnost. Dělbá práce pak vede k rychlejšímu nárůstu akumulace kapitálu, čímž narůstá svoboda pro všechny. Peníze vás osvobozují i v dalších ohledech. Jakmile všichni začnou používat peníze, začnou se ustavovat ceny. Jakmile pro artikly na trhu existují ceny, je daleko snadnější rozhodovat se o tom, čemu věnovat svůj čas a kapitál. Vyplatí se mi více rybařit, nebo se potápět pro škeble? S rozhodnutím nám pomůže porovnání cen obojího. Měl bych vyměnit tři kořínky za rybu? Závisí na tom, kolik kokosů mohu dostat za kořínek a kolik za rybu. Jak dlouho mi bude trvat postavit loď? Závisí to na celkových nákladech a na tom, kolik peněz vydělávám. Použití peněz je výhodné na malém ostrově, ale v moderní společnosti je naprosto nezbytné. Rozvinuté ekonomické systémy vytvářejí mnoho volnosti, ale k tomu potřebná specializace a dělba práce vyžaduje peníze. Komplexní hospodářství bez peněz nemůže fungovat.

Ceny jsou tedy informací, kterou potřebujeme pro plánování. Jejich význam ale přesahuje rozhodování jednotlivce. Ceny jsou prostředkem komunikace ohledně toho, jak si jednotliví lidé považují různých věcí. Převádějí tato hodnocení do podoby, která je snadno srozumitelná. V praxi je to velmi komplikované, v teorii ale nikoliv.

Můžete se zeptat všech na Nebezpečném ostrově, kolik ryb by si koupili, pokud by cena byla jeden kokos, dva kokosy, tři a tak dále. Zjistíte, že si všichni koupí více ryb, když bude cena nižší, a méně, když bude vysoká. To není překvapivý objev. Pak se zeptáte, kolik ryb by chtěli prodat při různých vysokých cenách. Tentokrát je výsledek obrácený. Tedy při nízkých cenách chce méně lidí prodávat a při vysokých cenách chce méně lidí kupovat. Někde uprostřed je cena, kdy budou někteří lidé ochotni prodávat a druzí kupovat. Když ji lidé naleznou, začnou obchodovat. Všichni pak budou

postupně kupovat a prodávat, dokud se nedostanou do situace, kdy budou spokojeni s tím, co mají.

Když pak budete chtít koupit nebo prodat rybu, tak bude její cena pravděpodobně podobná jako při předchozích obchodech. Kdo byl ochoten koupit si rybu za vyšší cenu, už ji dříve zaplatil a rybu získal. Stejně tak kdo byl ochoten rybu prodat za nižší cenu, ten už ji prodal. Cena obchodů dosáhla rovnováhy mezi nabídkou ryb a poptávkou po rybách. Věci vždy nejdu takhle hladce, ale jde o základní představu o fungování trhu.

Hodnota je subjektivní a ceny, které lidé pokládají za nízké nebo vysoké, se mohou měnit. Lidé mohou změnit svůj názor na ceny a kupované množství, kdykoliv chtějí, a také to často dělají. Například když Velký Billy nachytá jednoho dne větší množství ryb, bude je pravděpodobně ochoten prodat za nižší cenu. Tato změna perspektivy může posunout cenu ryb níže napříč vaší malou ekonomikou. Nižší cena dává všem najevo, že ryba je k dispozici větší množství a je správná chvíle zvýšit jejich spotřebu. Ryba nemá žádnou objektivní hodnotu, tento proces ale ukazuje, jak peníze a obchody přemění subjektivní hodnocení lidí do objektivních cen. Úžasná funkce.

Pozoruhodné je také to, že se takový proces objeví přirozeně, jakmile mají lidé volnost obchodovat své zboží a služby. Je dalším z benefitů dobrovolné směny.

Čím více lidí vzájemně obchoduje, tím jsou ceny stabilnější a pomaleji se mění. Pokud bude rybařit deset lidí a ne pouze Velký Billy a jednomu z nich se podaří větší úlovek, ceny ryb se pohnou méně dramatickým způsobem. Co má stabilita cen společného s volností? Ceny všem usnadňují rozhodování o tom, co chtějí dělat. Nejužitečnější jsou v tomto ohledu stabilní ceny.

Ceny také všem pomáhají při řízení zdrojů. Rozhodováním o tom, kolik jste ochotni za co zaplatit, a následným obchodováním na trhu pomáháte řídit ekonomiku. Spojené úsilí všech kupujících a prodávajících vede k neuvěřitelně efektivnímu způsobu mezilidské spolupráce. Mění lidskou společnost v počítač, který se decentralizovaně rozhoduje o tom, co bude vyrábět a co spotřebovávat. Nikdo by sám o sobě nebyl schopen dát dohromady něco

tak komplexního. Při spolupráci tento výsledek nastává sám od sebe. Každý přispěje svou troškou a odměnou je mu podstatné rozšíření jeho volnosti.

Takový způsob uvažování o fungování ekonomiky je užitečný i v mnohem složitějších případech. Zřídka obchodované věci nebudou mít nutně stabilní ceny. Vy jste například mohl při stavbě svého přístřešku uplést nějaké motouzy. Poté, co se na ostrov dostala Annie, jste jí část motouzů prodal, zbytek jich ale od té doby jen visí na stěně. Překvapí vás proto, když k vám Velký Billy jednoho dne přijde, že by si chtěl nějaké koupit.

„Kolik za ten tenký provaz?“ zeptá se.

„Na co ho potřebuješ?“

„Proč tě to zajímá?“

Řeknete si, že nezajímá, a nabídnete mu motouz za vysokou cenu. Je to o dost více, než co zaplatila Annie, ale Velký Billy si to od vás koupí i tak. Příští den ho spatříte, jak má na hlavě něco, co se podobá šátku. Je to hrubě upletená směs motouzu a listů. Vypadá to trochu podivně, ale nějak se to k němu hodí. Taková pokrývka hlavy pro něj má vyšší užitek, než měl motouz pro vás. Kokosy pro vás byly cennější než motouz, tak jste ho za ně vyměnili. Tato cena ale pravděpodobně nebude indikovat, kolik by stál motouz v dalších dnech. Nemáte dost informací na to, abyste předpověděli, jak bude motouz zapadat do vaší ostrovní ekonomiky. Pokud se začne s motouzem obchodovat pravidelně, tak se časem s informacemi z uskutečněných transakcí začnete dobírat spolehlivější ceny.

Všechny tyto vymoženosti – ceny, dělba práce atd. – fungují jen za předpokladu, že jsou lidé ochotni spolupracovat. Spolupráce znamená, že spolu lidé interagují a jejich jednání je vzájemně kompatibilní. Pokud někdo způsobí konflikt, systém se začne rozpadat. V jistých částech světa spolu dvě města mohou přestat obchodovat, když skupina banditů obsadí silnici, která je spojuje. K podobným věcem může dojít i v rámci jednoho města, pokud někdo naruší obchodování s určitými druhy zboží a služeb. Například pokud vláda zakáže prodej určitých knih nebo zablokuje přístup k některým informacím na internetu. Pokud si lidé nemohou volně směňovat zboží a informace, má to dva špatné důsledky. Zaprvé, jednotlivci se

nedostanou k tomu, co chtějí, a okamžitě tak poklesne jejich volnost. Z druhé se sníží dělba práce a zmenší se produkce kapitálu. Lidé jsou nuceni trávit více času činnostmi, ve kterých jsou horší, což zredukuje množství dostupného kapitálu.

Proto je svoboda tak významná. Bez ní nejenže lidé trpí přímo, ale může trpět i akumulace kapitálu a docházet k jeho spotřebě. To je bolestivé v krátkém horizontu a dlouhodobě destruktivní pro jejich volnost. Naštěstí jste si spolu s Annie byli schopni svou svobodu dnes uhájit.

„Jak to, že umíš tak dobře zacházet s oštěpem?“ zeptáte se Annie.

„Zamlada jsem se zapsala na bojová umění, abych měla více položek do životopisu. Chtěla jsem se naučit šermovat, ale sensei mi řekl, že se nejdřív musím naučit s tyčí bo. Je to jednoduchá dřevěná tyč. Než jsem začala trénovat s dalšími zbraněmi, došly mi peníze. Trochu jsem se ovšem bojovat s tyčí naučila.“

„To vidím. Použila jsi to někdy ve filmu?“

„Ne. A ani to není moc praktické v běžném životě. Tyč se nedá snadno nosit.“

„Nu, tady nejsme zrovna v normálním životě. Ale snad už to nebude moc dlouho trvat.“

Zdá se, že spolupráce je lepší než konflikt a obvykle je i lepší než izolace. Proč by člověk raději volil konflikt než spolupráci? Jedním z důvodů je, že ačkoliv konflikt globálně zmenšuje volnost, jednotlivci mohou ze svých zločinů těžit osobní prospěch. Když Velký Billy kradl kokosy, byla jeho volnost větší. Měl jídlo, aniž by si ho musel sám hledat nebo musel vyrábět něco, co by za jídlo směnil. Bylo mu jedno, že vy jste smutní a naštvaní, nebo že jste kvůli němu méně produktivní. Dokonce mu bylo jedno i to, že vám tím brání ve stavbě člunu, na kterém byste se dostali z ostrova. Jemu záleželo pouze na jeho vlastním krátkodobém prospěchu. Dával přednost okamžitým výhodám pro sebe na úkor druhých, a dokonce i na úkor budoucích společenských nákladů, které ponese také on sám.

Jde o to, že svět bohužel není tak přímočarý, aby se dalo jednoduše říct, že je volnost dobrá, a všichni proto mají spolupracovat. Dokonce i tehdy,

když se všichni shodnou na tom, že je volnost pozitivní hodnotou, není jisté, jestli konkrétní jednotlivci získají více spoluprací, nebo konfliktem. Zda je v konkrétní situaci lepší konflikt, nebo spolupráce, je subjektivní. Ať už si ale člověk vybere jakkoliv, bude to mít předvídatelné následky.

Ze spolupráce vznikne více a více volnosti pro všechny. Tyto obecné benefity lze prokázat nejen teoreticky, ale jsou i přímo pozorovatelné. Spolupráci vděčíme za velký vzestup životní úrovně na celém světě, a to jak v globálním, tak v lokálním měřítku. V malém měřítku sousedé vytvářejí společenství, která toho dokážou více než lidé pracující odděleně. Tyto společnosti pak spoluprací vytvářejí produkty, které by nikdo samy o sobě vytvořit nedokázaly. Obchod toto posunuje na globální úroveň, kdy zboží a technologie cestují po celém světě. Miliony se vymanily z chudoby spoluprací s lidmi, které nikdy nepotkaly. I na malých projektech na Nebezpečném ostrově je znát, jak je spolupráce produktivní.

Konflikt je na druhou stranu hrou s vítězi a poraženými. Může rozšířit volnost jedněch, ale vždy to je na úkor druhých. Konflikty pozdvihly hrstku lidí k luxusnímu životnímu stylu, zatímco mnohem více lidí uvrhly do bída. Zloděj si může nakrást tolik, že mu to vystačí pro snadný život v dalších letech, ale rodina, kterou okradl, je stěží schopna sehnat dost jídla pro vlastní děti. Války proslavily hrstku vůdců a milionům způsobily předčasnou smrt. Konflikty přirozeně vedly k jednomu z největších tragédií v lidských dějinách.

Zkusme si tento známý myšlenkový experiment. Představte si, že se díváte na společnost zpoza opony a nemáte žádnou kontrolu nad tím, do jaké pozice se v této společnosti narodíte. Můžete si ovšem vybrat, jaká by ta společnost měla být. Společnost s maximem kooperace a minimem konfliktu by pro vás byla jasná volba. To ovšem neznamená, že by lidé volící konflikt jednali iracionálně. Zločinci, kterým zločiny prochází, mohou svou volnost rozšiřovat na úkor druhých. Historie je plná příkladů lidí, jako byl mafiánský šéf Carlo Gambino, kteří si zvolili strategii konfliktu. Sami se obohatili a zároveň ublížili spoustě jiných. Každý konflikt má přímé negativní důsledky, ale také nezvratně snižuje všeobecnou volnost. Je jedním z největších zdrojů lidského trápení a brzda pokroku lidské společnosti.

Přesto se takový životní styl může individuálně vyplatit, takže se každý musí rozhodnout, jakou cestou chce kráčet a jakým člověkem chce být.

V naší konkrétní situaci to vypadá, že vám spolupráce přinese ty nejlepší výsledky, a to ať se rozhodnete na ostrově zůstat, nebo případně najít způsob, jak se dostat domů. Spolupráce zvyšuje všeobecnou produktivitu a zaručuje nejlepší příležitost dosáhnout svých cílů.

K dosažení všech dobrých věcí, které lidé dělají, budují a vytváří, se nestačí jen osobně zdržet zločinných aktivit, ale také aktivně udržovat mír. Je zapotřebí chránit nejen svou vlastní svobodu, ale i svobodu všech ostatních.

Na první pohled se to nezdá tak obtížné. Jen se ujistíte, že spolu všichni navzájem vychází, a zasáhnete, kdyby mělo propuknout nějaké násilí. Konfliktům ovšem nelze vždycky předejít. Mohou vypuknout i náhodou. A když konflikty propuknou, není vždy na první pohled jasné, co se s nimi dá udělat.

V moderních společnostech se podobnými věcmi zabývají profesionálové. Je to masivní odvětví, které se neustále inovuje, aby se přizpůsobovalo měnícímu se světu. Stejně jako se některé společnosti specializují na výrobu oblečení, existují firmy zabývající se ochranou lidí a řešením konfliktů. Soukromé bezpečnostní agentury mohou hlídat váš dům nebo vaši čtvrt' a předcházet tak krádežím. Pokud někdo něco ukradne, detektivní kanceláře to mohou pomoci vypátrat. Arbitrážní společnosti mohou stanovit, jaká je na místě kompenzace. Pokud se odcizené věci nenajdou, pomohou s náhradou pojišťovací společnosti.

Na Nebezpečném ostrově není dost lidí, kteří by se mohli zabývat takto specializovanou činností a měli potřebné nástroje a znalosti. Jste tam jen tři, takže to budete muset zvládnout sami. Kde začít?

Začít se dá vždycky jen od základů. Svoboda je absence konfliktu, ale co přesně je konflikt? Pokud tomu porozumíme, tak nám to pomůže se mu vyhnout, nebo jej alespoň vyřešit, pokud se objeví. Pokud budeme podobným způsobem bránit naši svobodu, umožní nám to těžit z naší volnosti. Také to umožní naší malé společnosti optimalizovat produkci spotřebních statků a kapitálu. Tím se nakonec rozšíří vaše volnost až do té míry, že se časem budete moci vrátit zpátky domů.